

Armas Härkönen

**Marskin
ritareita
Ilomantsissa**

Marskin ritareita Ilomantsissa

ARMAS HÄRKÖNEN

© 2025 Armas Härkönen

Kustantaja: BoD · Books on Demand,

Mannerheimintie 12 B, 00100 Helsinki, bod@bod.fi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273, 22763 Hamburg, Saksa

ISBN: 978-952-80-2863-5

Lukijalle

Neljäs Ilomantsin alueen sotahistoriaa käsittelevä kirjani kertoo lyhyesti Mannerheim-ristin ritareista, jotka ovat eri aikoina tavalla tai toisella - joskus pienelläkin osuudella - liittyneet Ilomantsiin. Mannerheim-ristin ritarien säätiön mainio nettisivusto on ollut suurin ja luotettavin lähteeni aineiston kokoamisessa. Sen sivuilla kerrotaan, että ritareista on ilmestynyt 50 kirjailijan toimesta lähes 80 teosta. Ehkä niitä on tätä tekstiä kirjoitettaessa jo muutama enemmän. Ja äskeisessä luvussa eivät edes ole mukana sotamarsalkka Garl Gustaf Emil Mannerheimiin liittyvät teokset.

Asian ja varsinkin kirjoittamisen jokapäiväisenä harrastajana optimistisesti ajattelen, että vielä noinkin suureen joukkoon mahtuu yksi kirjanen. Olen myös sitä mieltä, ettei näistä miehistä – ja yleensäkin maatumme ja itsenäisyyttämme eri tehtävissä puolustaneista voi kirjoittaa liikaa. Itselleni oli yllätys kun aiempien kirjojeni erilaisia lähdeaineistoja selatessani alkoi näitä paikkakuntaamme liittyviä ritareita ”tulla vastaan”. Ja että niitä lopulta oli niin paljon! Omilla kriteereilläni sain heitä jonoon 24. Ja vielä Marskin tämän ”puolijoukkueen” johtajaksi. Enkä mene vannomaan, että tässä ovat varmasti kaikki.

Aikaisemmin tehdyissä ritarikirjoissa on käytetty monenlaisia lajitteluperusteita. Esimerkiksi ritareita on koottu yhteen aselajeittain. Olen laittanut tähän teokseen ritarit numerojärjestyksessä. Marsalkka Mannerheim on kuitenkin ensimmäisenä. Vaikka hän tietääksemme ei ole Ilomantsissa käynyt, niin ilman häntä ei koko huomionosoitusta olisi. Ainakaan nykyisellä nimellä.

Kirjan rakenne on hyvin samankaltainen kuin ”Ilomantsi sodassa” – trilogiassakin. Tämänkertainen ”sillisalaatti” koostuu säätiön faktaosion lisäksi sotapäivä- ja tietokirjojen, muistelmateosten, lehtien, perinneyhdistysten ja erilaisten nettisivustojen tarjonnasta. Ja olihan käytössä myös omaa haastatteluaineistoa. Ritaritarinoita on pitkiä ja lyhyitä. Joistakin kun ei vain yksinkertaisesti kotikonsteilla löydy tietoa. Jo yhdenkin painokelpoisen kuvan etsimisessä saattaa työpäivä käydä lyhyeksi. Kuvien puute on tietysti nykytekniikkaan ja kiireeseen tottuneelle ihmiselle vaikea käsitettävä. Näinä päivinä kun hyvinkin vaatimattomista suorituksista saadaan kuvia maailmanlaajuiseen levitykseen muutamassa sekunnissa.

Sotatilan aikana eivät kuvaajat ole voineet olla eturintamassa työtään tekemässä. Joitakin ritareita on myös nimitetty sankarikuolemansa jälkeen. Kuvien ja tietojenkin kanssa pitää yrittää olla tarkkana. Hyvä esimerkki etsinnästäni on sissiritari Viljo Suokkaan kuva. Hänen nimellään varustetusta tiedostosta ja ihan virallisesta kokoelmasta löytyi todella hyvälaatuinen kuva hänestä, vaimosta ja parista lapsesta. Luonnollisesti olin riemuissani. Mutta en ehtinyt edes aloittaa kuvan lataamista, kun hälytyskellot alkoivat soida päässäni. Suokas oli innokas nuorimies. Jo talvisodassa hän oli sotimassa muun muassa Kollaalla, ja kulki sissiretkilläkin. Heti talvisodan päätyttyä hänet vapautettiin suorittamaan asepalvelustaan. Suokas ei ehtinyt perhettä perustaa. Hän menehtyi 23 –vuotiaana jatkosodan sissiretkellään Karjalan korpeen ja on siellä vieläkin.

Kirjan ritarit ovat olleet liikkuvaista sorttia. Maailman kuuluisimpiin kuuluvan sotilaan - Lauri Törnin – käynti Ilomantsissa oli kyllä tiedossa. Mutta se, että hän pyöri joukkoiheen esimerkiksi Mekrijärvellä, Hattuvaarassa, Käenkoskella ja Naarvassa sodan loputtua ”kuukausikaupalla” oli jo suurempi yllätys. Suomussalmelta syntyisin ollut Jooseppi Moilanen toimi puolestaan Ilomantsissa rajamme vartijana jo ennen sotia.

Mottimestari Erkki Raappanasta on kirjassa kerrottu kaikkein laajimmin. Eikä syyttä! Kannattaa muistaa, että talvisodassa hänen joukkonsa torjuivat nopeasti vihollisen hyökkäykset Rukajärven tien ja Pielisjärven suunnalla. Neuvostojoukot joutuivat vetäytymään omalle puolelleen eivätkä palanneet. Jatkosodassa 14. Divisioona eteni jo syyskuussa Rukajärvelle, ja olisi mennyt pidemmällekin, ellei ylipäällikkö olisi alkanut jarruttelemaan. Ja vaikka mottimestari teki 26.7. – 13.8. 1944 onnistuneen ”keikan” Ilomantsiin, niin omat työt eivät poissaolosta kärsineet. Rukajärven rintama olikin toisessa maailmansodassa ainut rintamalohko Jäämereltä Mustalle merelle, joka säilytti hyökkäysvaiheessa saavuttamansa asemat sodan loppuun asti.

Onni Määttäsen ja Tuupovaaran ritarin, Tauno Suhosen tapasin henkilökohtaisesti useamman kerran. Heidän tarinansa olen julkaissut aikaisemmin "Legendojen matkassa" ja "Jatkosodan alku Ilomantsissa" – kirjoissani. Finnan arkistoa päivitetään näköjään jatkuvasti, joten löysin sieltä esimerkiksi Määttäsestä "uusia" kuvia.

Näin jälkikäteen asioita kerratessani on tullut mieleen, että näissä molemmissa valiosotureissa oli myös jotakin henkisesti suurta. Hengenlähtöhän oli molemmilla ollut useamman vuoden ajan lähellä. Olisiko se auttanut pistämään asioita tärkeysjärjestykseen? Sotaa kummempaa kun ei elämässä voisi enää sattua.

Ritari Oiva Tuominen (6) ja Martti Nurmi (150) eivät täysin "kirjaimellisesti" liity Ilomantsiin. "Oippa" Tuomisen lennot ovat päätelmien varassa, mutta putosihan kuitenkin hänen ansiostaan vihollisen kone Tuupovaaran puolelle (siis entiseen Suur-Ilomantsiin). Kivenhakkaaja Nurmi kulki sotatiellään Tuupovaaran halki ja viimeisteli ammattitaidollaan 1970-luvulla Oinassalmelta kuljetetun Paavo Talvelan hautamuistomerkkiä.

Olen liittänyt kirjan loppuun lyhyet tietoiskut ensimmäisen maailmansodan alusta ja jääkäri liikkeen synnystä. Jääkäreistä ja heidän matkastaan saksalaisten oppiin löytyy monenlaisia mielipiteitä, ja saa kernaasti löytyäkin, mutta mielestäni niin jääkäri liike kuin suojeluskunnatkin vahvistivat vankasti puolustuskykyämme ja itsenäisyytemme säilyttämistä. Jääkärit saivat kovan koulutuksen Saksassa ja sotivat reissullaan rintamallakin. Suuri osa heistä toimi sotien aikana tärkeissä tehtävissä joukkojemme johtajina. Hyvin monet ritareista liittyivät jo nuorina suojeluskuntien poikaosastoihin, joissa he oppivat jo ennen armeijaan menoa sotilaallista käyttäytymistä, taistelutaitoja ja aseenkäsittelyä.

Kiitän jälleen ihan "rontissa" edellisten kirjojen myyntiä edistäneitä ja niiden lukijoita, sekä työssäni kannustaneita, auttaneita ja mielenliikkeitäni kestäneitä. Sotakamreeri Rauno Suhoselle erityiskiitokset lukuisista avustuserroistaan.

Korostaisin vielä Ilomantsin sotatien merkitystä kaikille lähi- ja sotahistoriasta kiinnostuneille ihan ikään katsomatta. Tien varrella esitellään harvinaislaatuaisesti lukuisia autenttisia taistelupaikkoja sekä talvi- että jatkosodasta. Tiedonnälän ruokkimisen lisäksi voi myös vatsaansa täydentää Parppeinvaaralla, Möhkössä ja Hattuvaarassa. Retken yhteydessä voi myös vierailla Itäpisteellä, joka on Euroopan manneralueen itäisin paikka. Pitkälle historiaan kurkottaa myös Virmajärveltä pohjoiseen suuntaava rajalinja. Kysymyksessä on Stolbovan rauhan raja, joka on merkitty maastoon niinkin varhaisessa vaiheessa kuin 1617.

Mekrijärvellä 3. päivänä marraskuuta 2025

Armas Härkönen

Mannerheim-ristin perustaminen

Talvisodassa taistelleiden sotilaiden urhollisuus ja peräänantamattomuus oli tehnyt ylipäällikköömme, marsalkka G.G.E. Mannerheimiin voimakkaan vaikutuksen. ”*Sotilaat! Olen taistellut monilla tantereilla, mutta en ole vielä nähnyt vertaisianne sotateita. Olen ylpeä teistä kuin olisitte omia lapsiani*” luki hänen päiväkäskyssään maaliskuun 14. päivänä vuonna 1940. Ja se luettiin Yleisradion toimesta kaikelle kansalle.

Mannerheimin mielestä voimassa olevat kunniamerkkisäännöt olivat eräässä asiassa puutteelliset. Vapaudenristien ja -mitalien jakoperusteet pohjautuivat asianomaisten saavuttamaan sotilasarvoon. Hänen mielestään taistelukentällä osoitetut taidot ja urhoollisuus oli voitava palkita erityisen korkealla kunniamerkillä sotilasarvosta riippumatta. Talvisodan päätyttyä Mannerheim otti lukuisia kertoja pohdittavaksi tämän asian ja neuvotteli siitä muun muassa puolustusministeri Waldenin kanssa.

Tuloksena oli, että Vapaudenristin ritarikunnasta tuli joulukuun 16. päivänä 1940 annetulla asetuksella pysyvä. Samalla perustettiin Vapaudenristin kunniamerkkien joukkoon kaksi erikoiskunniamerkkiä: 1. ja 2. luokan Mannerheimristi. Asetuksen 4. pykälä kuuluu: Erinomaisen urheuden, taistellen saavutettujen erittäin tärkeiden tulosten tai erikoisen ansiokkaasti johdettujen sotatoimien palkitsemiseksi voidaan Suomen puolustusvoimain sotilas hänen sotilasarvostaan riippumatta nimittää Vapaudenristin 1. tai 2. luokan Mannerheim-ristin ritariksi.

Ritarinimityksen lisäksi palkittu sotilas sai myös pankkikirjan, jolle oli talletettu 50 000 markkaa rahaa. Samanlaista järjestelmää ei ollut missään muualla.

191 ritaria

Vapaudenristin 2. luokan Mannerheim-ristin ritariksi nimitettiin jatkosodan aikana 1941 – 1945 aikana kaikkiaan 191 sotilasta, heistä kaksi myös 1. luokan ritariksi. Neljälle sotilaalle 2. luokan Mannerheim-risti suotiin kahdesti. Ritariluettelossa on ensimmäisenä heinäkuussa 1941 ritariksi nimitetty eversti Ruben Lagus ja viimeisenä toukokuussa 1945 nimitetty everstiluutnantti Viljo Laakso, molemmat jääkäriupseereita. Kun sotilasarvoon ei enää tuijotettu, niin ritari numero 4 kuului jo miehistöön. Hän oli sotamies Vilho Rättö. Hänet nimitettiin yhden kenraalin ja kahden everstin jälkeen elokuussa 1941. Kahdesti 2. luokan Mannerheim-ristin ritariksi nimitettiin kenraalimajuri Aaro Pajari, eversti Martti Aho, kapteeni Hans Wind ja lentomestari Ilmari Juutilainen. Pajari johti divisioonaa ja Aho rykmenttiä. Juutilainen ja Wind olivat hävittäjälentäjiä, edellisellä oli tilillään 94 ja jälkimmäisellä 75 ilmavoittoa.

Myös ylipäällikkö tuli nimitetyksi ritariksi, kun hän pitkän harkinnan jälkeen suostui 7.10.1941 tasavallan presidentin ja siihen mennessä nimitettyjen ritarien pyynnöstä kantamaan sekä 1. että 2. luokan Mannerheim-ristiä. Jalkaväenkenraali Heinrichs oli ylipäällikön ohella toinen 1. luokan Mannerheim-ristin ritari. (Lähde: Mannerheim-ristin ritarien säätiö)

Mannerheim Carl Gustaf Emil

Ritari numero 18

Tasavallan presidentti oli 7.10.41 seurassaan pääministeri Rangell ja puolustusministeri Walden Päämajassa sotamarsalkan luona. Presidentti piti puheen, jonka loppuosa kuului seuraavasti:

”Se sankarillisuus ja se sotilaallinen kunto, jota puolustusvoimamme talvisodan raskaissa taisteluissa kauttaaltaan olivat osoittaneet, antoi sodan jälkeisenä aikana aiheen perustaa Vapaudenristin ritarikuntaan Herra Sotamarsalkan nimeä kantavan Mannerheim-ristin kunniamerkin kahdessa luokassa. Tätä kunniamerkkiä tarkoitettiin jaettavaksi varsin rajoitetussa määrässä, vain poikkeuksellisen suurista sotilaallisista ansioista: erinomaisen urheuden, taistellen saavutettujen erittäin tärkeiden tulosten tai erikoisen ansiokkaasti johdettujen sotatoimien palkinnoksi. Näillä korkeimmilla sotilaallisilla kunniamerkeillämme ei ole sitä poikkeuksellisen suurta arvoa ja merkitystä, joka niille on tarkoitettu antaa, elleivät ne myös korista suurimman ja näiden kunniamerkkien kantamiseen parhaiten ansioituneen sotilaamme, Sotamarsalkka Mannerheimin omaa rintaa. Kaikki ne sotilaat, joille Te, Herra Sotamarsalkka, olette myöntänyt tämän kunniamerkin, nimittäin eversti Ernst Ruben Lagus, kenraalimajuri Paavo Talvela, eversti Erkki Johannes Raappana, sotamies Vilho Rättö, eversti Antero Johannes Svensson, vääpeli Oiva Emil Kalervo Tuominen, luutnantti Juho Pössi, korpraali Valde Matias Sorsa, kapteeni Eero Olavi Kivelä, luutnantti Olli Remes, kenraalimajuri Aarne Leopold Blick, kenraalimajuri Aaro Olavi Pajari, korpraali Onni Olavi Mantere, sotamies Emil Pasanen, alikersantti Veikko Kalevi Vehviläinen, vänrikki Pentti Iisalo, kenraalimajuri Taavetti Laatikainen ovat pyytäneet, että minä Teille, Herra Sotamarsalkka, esittäisin heidän hartaana toivomuksenaan ja pyyntönään, että Te korottaisitte näiden merkkien arvoa suostumalla kantamaan sekä 2. luokan Mannerheim-ristiä että ensimmäisenä kaikista 1. luokan Mannerheim-ristiä. Minua siis tukevat tässä pyynnössäni henkilökohtaisesti kaikki ne sankarit, joille tähän mennessä Mannerheim-risti on suotu, ja minä olen varma siitä, että minun takanani tässä asiassa ovat puolustusvoimamme kokonaisuudessaan ja koko Suomen kansa.”

Suomen marsalkka, vapaaherra.

Syntyi 4.6.1867 Askaisissa, kuoli 28.1.1951 Lausannessa Sveitsissä, haudattu Helsinkiin Hietaniemen hautausmaalle.

Ritari 18, 7.10.1941, 1. ja 2. luokka, sotamarsalkka, ylipäällikkö PM.

Vanhemmat kreivi Karl Robert Mannerheim ja Hedvig Charlotta Helena von Julin. Puoliso Anastasia Arapova ero 1919. Lapset Anastasie (1893) vapaaherratar k 1978, Sophie (1895) vapaaherratar k 1963.

Opiskeli Suomen Kadettikoulussa Haminassa 1882–86, suoritti ylioppilastutkinnon Helsingissä 1887 ja Nikolajevin Ratsuväenkoulun Pietarissa 1887–89. Kornettina 15. Aleksandran Rakuunarykmenttiin 1889. Siirtyi 1890 Hänen Majesteettinsa keisarinna Maria Feodorovnan Chevalier-Kaartin Ratsuväkirykmenttiin. Palveli 1897–03 keisarillisessa hovihallinnossa. Siirrettiin 1903 Pietarin Ratsuväenupseerikouluun ja määrättiin Mallieskadroonan päälliköksi, pyrki samana vuonna oppilaaksi Venäjän Sotakorkeakouluun karsiutuen puutteellisen venäjän kielen takia. Siirrettiin 52. Nezhinin Husaarirykmenttiin 1904 ja otti osaa Japanin sotaan 1904–05. Edusti sukuaan viimeisillä säätyvaltiopäivillä Porvoossa 1906. Oli komennettuna Keski-Aasiassa ja Kiinassa 1906–08 Yleisesikunnan määrämässä erikoistehtävässä. Nimitettiin 13. Vladimirin Ulaanirykmentin komentajaksi 1909 ja Hänen Majesteettinsa keisarin henkikaartin Ulaanirykmentin komentajaksi 1911. Kutsuttiin Hänen Majesteettinsa keisarin seurueen kenraaliksi 1912 oikeudella pitää olkaimissa Hänen Majesteettinsa nimikirjaimia ja tähän arvoon kuuluvia olkanauhoja. Tehtävä oikeutti pääsemään keisarin puheille ilman muodollisuuksia. Erillisen Kaartinratsuväkiprikaatin komentajaksi 1914. Otti osaa 1. maailmansotaan edellä mainitun prikaatin ja 1915 alkaen 12. Ratsuväkidivisioonan komentajana, 1916 venäläis-romaniaisen Transsylvanian Karpaattien Wrancza-ryhmän (2 venäläistä ja 2 romanialaista ratsuväkidivisioonaa, 2 romanialaista jalkaväkidivisioonaa ja romanialainen jalkaväkiprikaati) komentajana ja 1917 lähtien VI Ratsuväkiarmeijakunnan komentajana. Siirtyi jalkavamman vuoksi Odessan sotilaspiirin reserviin syyskuussa 1917. Venäjän sotaministeriö myönsi eron Venäjän armeijasta 1.1.1918.

Saapui joulukuussa 1917 Suomeen. Tultuaan valituksi Sotilaskomitean johtoon senaatti uskoi hänelle laillisen järjestyksen palauttamisen, hallituksen joukkojen perustamisen ja ylipäällikkyyden sekä Suomen vapauttamisen. Siirryttyään Sotilaskomitean muitten jäsenten mukana 18.1.1918 Helsingistä Vaasaan suunnitteli pääesikunnan kokoonpanon ja miehittämisen vakinaisella työvoimalla. Sai toimenpiteilleen senaatin vahvistuksen. Nimitettiin 27.1.1918 kenraaliluutnanttina Suomen Valkoisen armeijan ylimmäksi päälliköksi. Allekirjoitti samana päivänä ensimmäisen taisteluskäskynsä sanoilla ”Suomen sotajoukkojen ylipäällikkö”. Suunnitteli ja järjesti 28.1.1918 sotatoimien aloittamisen venäläisvaruskuntia vastaan viidellä paikkakunnalla, minkä seurauksena Etelä-Pohjanmaa vapautui kenttäarmeijan tukialueeksi. Vapaaehtoisilla suojeluskuntajoukoilla puolusti maamme vapautettuja osia venäläisiä joukkoja ja niihin liittyneitä punakaartilaisosastoja vastaan, kunnes ehti rintaman takana perustaa Valkoisen armeijan. Ryhtyi 15.3.1918 yleishyökkäykseen. Kun Tampere, Viipuri, Lahti, Kouvola ja Kotka oli vallattu sekä Inon linnoitus antautunut 15.5.1918, saapui vapaussodan näin päättyttyä Valkoisen armeijan etunenässä 16.5.1918 aikaisemmin vapautettuun pääkaupunkiin. Luopui ylipäällikkyydestä 31.5.1918.

Järjesti elintarvikkeiden saannin maallemme ja onnistui aikaansaamaan diplomaattisten suhteiden solmimisen Ranskan kanssa. Kutsuttiin 12.12.1918 Suomen valtionhoitajaksi. Sai Yhdysvallat, Englannin, Italian ja Japanin tunnustamaan maamme itsenäisyyden. Järjesti uudelleen suojeluskunnat, antoi maallemme asevelvollisuuslain ja ohjasi valtiomme saksalaisriippuvaisuudesta väljille vesille. Vahvistettuaan 17.7.1919 tasavaltalaisen hallitusmuotomme luopui valtionhoitajan tehtävästä 30.7.1919.

Oli 1919 oikeiston presidenttiehdokkaana. Hävittyään heinäkuussa 1919 vaaleissa K J Ståhlbergille äänin 143–50 vetäytyi politiikasta syrjään 12 vuoden ajaksi.

Ryhtyi 1927 kahvilanpitäjäksi Hangossa, luopui Neljän Tuulen Tupa -kahvilastaan 1933.

Nimitettiin 20.3.1931 puolustusneuvoston jäseneksi ja samana päivänä sen puheenjohtajaksi vuoteen 1940 asti. Suomen jouduttua talvisotaan otti vastaan ylipäällikkyyden toimien tässä tehtävässä keskeytymättä vuoteen 1946 saakka. Valittiin 4.8.1944 tasavallan presidentiksi johtaen maamme rauhaan. Erosi armeijan palveluksesta 31.12.1944 ja terveydellisistä syistä tasavallan presidentin tehtävästä 4.3.1946.

Nimitettiin 1925 Suomen Valkoisen Kaartin ja 1928 Uudenmaan Rakuunarykmentin kunniapäälliköksi ja kutsuttiin suojeluskuntain kunniapäälliköksi elokuussa 1919. Teki 1918 aloitteen Vapaudenristin ritarikunnan perustamisesta ja oli sen suurmestari kuolemaansa saakka. Perusti 1918 Suomen Valkoisen Ruusun ritarikunnan ja oli sen suurmestarina valtionhoitajakautensa ajan. Perusti myös Vapaussodan muistomitalin.

Toimi Suomen liittopankin (Helsingin Osakepankin) hallintoneuvoston puheenjohtaja 1920–35 ja oli Suomen Punaisen Ristin keskushallituksen puheenjohtaja vuodesta 1922 kuolemaansa asti. Hänen aloitteestaan perustettiin Kenraali Mannerheimin Lastensuojeluliitto lokakuussa 1920. Lahjoitti Suomen ensimmäisenä kunniapartiolaisena 15.2.1920 Suomen Partioliitolle Akseli Gallen-Kallelan suunnitteleman Mannerheim-soljen jaettavaksi kunniamerkkinä ansioituneille partiolaisille.

Teoksista Matka Aasian halki 1–2 julkaistiin 1940–41 ja Muistelmat I–II 1951–52. Päiväkirja Japanin sodasta 1904–1905 ilmestyi 1982, Rintamakirjeitä omaisille 1982 ja Kirjeitä seitsemän vuosikymmenen ajalta 1983.

Sotilasarvot ja arvonimet:

Kornetti 10.8.1889, kaartin kornetti 7.7.1891, kaartin luutnantti 30.8.1893, kaartin aliratsumestari 22.7.1899, kaartin ratsumestari 6.12.1902, everstiluutnantti 7.10.1904, eversti 29.11.1905, kenraalimajuri 13.2.1911, nimitys Hänen Majesteettinsa keisarin seurueeseen (seurueen 62. kenraalimajuri) 5.10.1912, kenraaliluutnantti 25.4.1917, kenraaliluutnantti Suomen armeijassa 27.1.1918, ratsuväenkenraali 7.3.1918 (päivämäärällä 28.1.), Helsingin yliopiston kunniatohtori 30.5.1919, sotamarsalkka 19.5.1933, Suomen marsalkan nimi ja arvo 4.6.1942, Szegedin yliopiston ensimmäinen kunniatohtori 4.6.1942. **Kuva: Marsalkan hauta Hietaniemessä. Finna.**

Ruben Lagus

Ritari numero 1

”Puolustusvoimain
Ylipäällikkö on pvm:llä
22.7.41 nimittänyt
Vapaudenristin 2. luokan
Mannerheim-ristin ritariksi
eversti Ernst Ruben
Laguksen
henkilökohtaisesta
urhoollisuudesta ja suuriin
tuloksiin johtaneista
sotatoimista.”

**Kenraalimajuri Ruben
Lagus. Tuntematon valokuvaaja/
Museovirasto/Finna**

**Kenraalimajuri,
yleisesikuntaupseeri, toimitusjohtaja.**

Syntyi 12.10.1896 Hämeen läänin Koskella, kuoli 15.7.1959 Lohjalla, haudattu Helsinkiin Hietaniemen hautausmaalle.

Kuninkaallinen Preussin Jääkäripataljoona 27 (1.K ja 1.KKK) 1915–18, gruppenführer 1917, Sotakoulun A-kurssi Libaussa 1917, 1. maailmansota: Misse-joki, Riianlahti, Aa-joki. Saapui jääkärien pääjoukon mukana Vaasaan 25.2.1918.

Komppanianpäällikkö I/2.JääkR (nimi myöhemmin Porin Jalkaväkirykmentti n:o 2) 1918–19, komppanianpäällikkö KSR 1919, koulutusupseeri KadK 1919, komppanianpäällikkö SVK 1919–24 ja RUK 1924–27, PPP 3 komentajan viransijainen 1927–28, AUK/SVK johtaja 1928–29, kadettikomppanianpäällikkö KadK 1929–32, esikuntapäällikkö 2.DE 1933–36, HuoltoP komentaja 1936–37, HuoltoR komentaja 1937–39, MaavE Os 4 (huolto-osasto) päällikkö 1940, PPPr komentaja 1940, JPr komentaja 1940–41, 2.D komentaja 1944–47, evp 6.6.1947.

SVK:n kuntoisuuslomautakunnan varapuheenjohtaja 1929, KadK:n kunnianeuvoston jäsen ja varapuheenjohtaja 1931–33.

Vapaussota: adjutantti IV/2.JääkR ja 2.JääkR, Tampere, Kuokkala, Ollila.

Talvisota: KanAEhuolto-osaston päällikkö 1939–40, Karjalan kannas. Jatkosota: 1.JPr komentaja

1941, 5.D komentaja 1941, Osasto Laguksen komentaja 1941, 1.JPr komentaja 1941–42, PsD komentaja 1942–44, Ryhmä Laguksen komentaja 1944, Syväri, Petroskoi, Karhumäki, Poventsä, Karjalan kannas, Oulu, Rovaniemi, Inari.

Toimitusjohtaja Lohjan Sato Oy Lohja 1947–59. Mannerheim-ristin ritarien säätiön valtuuskunnan jäsen 1954–59.

Luutnantti 11.2.1918, kapteeni 16.5.1919, majuri 16.5.1924, everstiluutnantti 6.12.1933, eversti 4.4.1940, kenraalimajuri 3.10.1941.

VR 1 rt mk, MR 2, VR 1 mk, VR 2 mk, VR 4 mk, R SVR 1, RUL am, Vs mm, Ts mm, Js mm, SaksMskr, K RuotsMR 2, SaksRR 1 ja RR 2, Jm. (Lähde: Mannerheim – ristin ritarien säätiö.)

Piipahdus Ilomantsissa

”Talvisodassa Lagus toimi Kannaksen Armeijan esikunnan huoltopäällikkönä. Jatkosodassa hänen vastuulleen uskottiin prikaati- ja divisioonatason komentajatehtäviä, sekä omaa nimeään kantavan taisteluosaston komentajuus.

”Panssarikenraalina” parhaiten tunnettu Lagus vieraili Ilomantsin Pikkupappilassa Ilomantsin taisteluita johtaneen kenraalimajuri E.J. Raappanan luona elokuun alussa 1944.” (Lähde: Ilomantsin Sotatie –sivusto, sotakamreeri Rauno Suhonen.)

***Tuoreet Mannerheim-ristin ritarit, kenraalimajurit Ruben Lagus ja Erkki Raappana. (Paikka ei ole tiedossa.)
Kuva: Museovirasto/Finna.***

Oppia Saksasta

Ruben Lagus sai siis sotilaskoulutuksensa ja ensimmäiset taistelukokemuksensakin Saksassa vuosina 1915 – 1918. Pro Gradu –tutkielmassaan ”Sodan käynnin oppeja Saksasta - Suomalaisen upseerien välirauhan aikaiset opintomatkat Saksaan” yliluutnantti Jarno Mäkinen toteaa, että suomalaisia upseereita vieraili välirauhan aikana koulutustarkoituksessa Saksassa kymmeniä. Opintomatkat suuntautuivat niin itse Saksaan, kuin Saksan valtaamille alueillekin. Matkoille osallistui suomalaisia upseereita kaikista puolustushaaroista sekä useimmista aselajeista. Opintomatkoiden aikana suomalaiset pääsivät tutustumaan laajasti saksalaisten käyttämiin toimintatapoihin ja kalustoon.

Eversti Ruben Laguksen matka sijoittui ajalle 18. huhtikuuta - 18. toukokuuta 1941, ja sitä varten myönnettiin 19 000 markan matka- ja opintoraha. Opintomatka alkoi 18. huhtikuuta Ylä-Sleesiassa sijainneesta 4. Panssariprikaatista. Toukokuussa suomalaiset siirtyivät tutustumaan Wünsdorfin panssarikouluun. Tarkempaa kertomusta matkan kokemuksista ei ole säilynyt, mutta matkalaisten tiedetään tutustuneen ainakin saksalaisten panssarijoukkojen organisaatioihin ja taktikkaan. (Yliluutnantti Jarno Mäkinen, Sotatieteiden maisterikurssi 8, Maasotalinja, Huhtikuu 2019.)

”Nähtyäni joukkojen koulutustason voin ymmärtää Saksan asevoimien ylivoimaisuuden blitzkriegin (salamasodan) operaatioissa, Laguksen kerrotaan sanoneen.” (Ruotuväki-lehti 11.11.2020, Eero Roslahder.)

Marskin ritareita Ilomantsissa

Sotamarsalkka G.G.E. Mannerheimin mielestä taistelukentällä osoitetut taidot ja urhoollisuus oli voitava palkita erityisen korkealla kunniamerkillä sotilasarvosta riippumatta. Hänen aloitteestaan perustettiin talvisodan jälkeen kaksi erikoiskunniamerkkiä: 1. ja 2. luokan Mannerheimristi. Vapaudenristin 2. luokan Mannerheimristin ritariksi nimitettiin jatkosodan aikana kaikkiaan 191 sotilasta, heistä kaksi myös 1. luokan ritariksi. Neljälle sotilaalle 2. luokan Mannerheim-risti suotiin kahdesti. Ilomantsiin eri aikoina tavalla tai toisella liittyneitä ritareita löytyi tähän teokseen 24 kappaletta. Kirjassa ovat ylipäällikkö Garl Gustaf Emil Mannerheim, Ruben Lagus, Paavo Talvela, Erkki Raappana, Oiva Tuominen, Aaro Pajari, Hans Olof von Essen, Viljo Suokas, Teppo Hirvi-Kunnas, Paavo Kahla, Jooseppi Moilanen, Lauri Skyttä, Heikki Nykänen, Eero Leppänen, Gregorius Ekholm, Urho Lehtovaara, Martti Nurmi, Tauno Paronen, Aksel Airo, Allan Anttila, Tauno Iisalo, Vilho Pikkarainen ja maailman kuuluisimpiin sotilaisiin kuuluva Lauri Allan Törni. Paikallisia ritareita edustavat Onni Määttänen ja Tauno Suhonen.

